

De sociale Love af 1913.

Af

V. R. Haarløv.

Skønt Aaret 1913 hidtil i politisk Henseende har været et Ufredens Aar, er der dog midt under den begyndende Grundlovskamp af Regering og Rigsdag ved forenede Kræfter udført et stort og nyttigt Lovgivningsværk, som vil sikre Rigsdagssamlingen 1912—13 en fremtrædende Plads i vor sociale Udviklings Historie. Der er herigennem aflagt et nyt Vidnesbyrd om den dybtgaaende Interesse og Forstaaelse, hvormed social Lovgivning omfattes paa Rigsdagen.

De nye Love — alle af 29. April 1913 — som skal omtales i denne Oversigt, er Lovene om Understøttelse til Børn af Enker, om Hjælpekasser, om Arbejdsanvisning og om Arbejde i Fabrikker.

De to førstnævnte Love henhører under den offentlige Forsorgs Omraade; det er vor Forsørgelseslovgivning, som for Hjælpekassernes Vedkommende er bleven revideret, medens Inddragelsen af Enkers Børn under Samfundets Omsorg betegner en ny og betydningsfuld Udvidelse af Forsørgelsesomraadet.

I. Hjælpekasseloven.

Ved den nye Hjælpekasselov har det navnlig været Formaalet at afgrænse Hjælpekassernes Virksomhed overfor det offentlige Fattigvæsen. Det er i saa Henseende fastholdt, at Hjælpekassernes Opgave er: midlertidig at støtte værdige trængende i deres Bestræbelser for at ernære sig uden Hjælp af Fattigvæsenet. Herved er Hovedvægten lagt paa den midlertidige Karakter af Hjælpekassens Bistand. Det maa formentlig erkendes, at den saaledes lovfæstede Afgrænsning er principielt rigtig og tillige anviser de kommunale Hjælpekasser en frugtbar Arbejdsmark. Der er i den ubemidlede Befolknings Liv mangfoldige Tilfælde, hvor en foreløbig Støtte, helst ved et rundeligt Beløb, bliver af afgørende Betydning til at hjælpe en Familie udover øjeblikkelig Nød, f. Eks. ved at klare en trykkende Huslejegæld, indløse pantsatte Nødvendighedsgegenstande eller paa anden Maade bidrage til Opretholdelse af et truet Hjem, indtil det igen kan gaa fremad. Derimod har Hjælpekasseloven nu bevidst og tydeligt forkastet Almisserprincippet. Offentlig Understøttelse uden Begrænsning i Tid og Omfang er henvist til det almindelige Fattigvæsen.

Ud fra dette Synspunkt har den nye Lovs § 4 bestemt, at en Person, der indenfor et samlet Tidsrum af 18 Maaneder af Hjælpekassen har modtaget Understøttelse til Beløb af ialt 180 Kr. eller derover, ikke inden 1 Aar fra Udløbet af det Tidsrum, for hvilket Understøttelse er beregnet, kan opnaa Hjælp af Kassen Midler, medmindre særlige Forhold taler derfor. — Dog gælder denne Regel kun for Personer under

55 Aar, idet man ikke har villet forhindre, at der ydes en varig Understøttelse af Hjælpekassen i de sidste 5 Aar, før Adgang til Alderdomsunderstøttelse indtræder, saafremt man herigennem kan hjælpe den paa-gældende til at holde ud indtil det 60de Aar.

I Lovens § 3 er fastsat, at tidligere modtagen Fattighjælp ikke udelukker fra Understøttelse af Hjælpekassen, naar der er hengaaet mindst 3 Maaneder efter Fattighjælpens Ophør. Herved har Loven afgjort det ofte diskuterede Spørgsmaal om at overføre fattigunderstøttede til Hjælpekassen. En saadan Overgang kan nu ikke mere ske umiddelbart, men kun efter Forløbet af den lovbefalede Karenstid. Herved maa det erindres, at den samtidige Gennemførelse af Loven om Understøttelse til Børn af Enker har overflødiggjort den tidligere forefaldne Overførelse fra Fattigvæsenet til Hjælpekassen i de Tilfælde, hvor Humanitetens Krav ofte kunde forsvare en saadan Foranstaltning.

Endvidere er der i samme Lovparagraf lovfæstet forskellige Regler, som tilsigter at drage et rationelt Skel mellem Hjælpekassernes Virksomhed og anden offentlig Forsorg uden Fattighjælps Virkning, for at hver kan faa sit rette Omraade. Saaledes er det udtalt, at Understøttelse ikke maa ydes til Personer, der oppebærer Alderdomsunderstøttelse af det offentlige; ej heller maa Hjælpekasserne paatage sig Udgifter til trængende i en Kommune, hvis disse Udgifter kan afholdes af Kommunekassen uden Fattighjælps Virkning for Modtageren. — Sidstnævnte Bestemmelse, der ogsaa tidligere som oftest har været overholdt i Praksis, er uden særlig Interesse for den understøttede, men derimod af Betydning for Statskassen, som ikke gen-

nem sit Tilskud til Hjælpekasserne bør delagtiggøres i de Kommunerne lovmæssigt paahvilende Forsørgelsesudgifter. — Endelig er det bestemt, at Rejseunderstøttelse af Hjælpekassen ikke maa ydes, medmindre det forinden er godtgjort, at der er sikret den paa-gældende mere end rent foreløbigt Arbejde eller Udkomme paa anden Vis paa Ankomststedet. Herved vil man forebygge, at offentlige Midler misbruges til at fjerne Folk fra deres Hjemsted, ofte til varig Skade for dem selv og til Byrde for fremmede Kommuner.

En Udvidelse af det kommunale Selvstyre har den nye Lov indført, idet den tillader ethvert Sogneraad uden Samtykke af højere Myndighed at yde Bidrag til Kommunens Hjælpekasse. Tidligere skulde Amdsraadets Samtykke indhentes, hvis Bidraget oversteg et Beløb af 30 Øre pr. Indbygger.

Statens Tilskud til Hjælpekasserne er ved Lovens § 13 fikseret til et bestemt Beløb, nemlig 250000 Kr. aarlig, der fordeles mellem Kommunerne i Forhold til deres Bidrag, dog saaledes at ingen Kommune af Statskassen kan oppebære mere end Tredjedelen af det Tilskud, der af Kommunekassen er ydet Hjælpekassen. Efter de senere Aars Erfaring vil Statstilskudet sandsynligvis blive under Tredjedelen. I almindelig finansiel Henseende er det af megen Betydning, at Loven har bevilget et fast Tilskud uden at aabne nogen Udsigt til dettes Forøgelse gennem Tillægsbevilling, saaledes at den aarlige Statsudgift forud er nøje bestemt.

Til Oplysning om Hjælpekassernes nuværende Virksomhed meddeles følgende, under Forarbejderne til den nye Lov af statistisk Departement udarbejdede Oversigt for Regnskabsaaret 1911—12:

	Samlet Understøttelsesbeløb			Heraf Kom- mune- tilskud
	Penge	Naturalier	Til- sammen	
	Kr.	Kr.	Kr.	
Frederiksberg.....	58045	2480	60525	52350
Provinsbyer med				
over 10000 Indb.....	298291	1550	299841	282200
4—10000 —	194956	5810	200766	185210
under 4000 —	58907	2860	61767	52121
Tilsammen...	552154	10220	562374	519531
Landdistrikterne i				
Københavns Amt....	61672	2570	64242	36361
Frederiksborg —	16783	1530	18313	13215
Holbæk —	32086	2000	34086	31798
Sorø —	30964	2620	33584	30900
Præstø —	31729	1980	33709	30518
Bornholms —	5151	440	5591	4540
Maribo —	22351	720	23071	20027
Svendborg — .. .	28017	1410	29427	25587
Odense —	25489	1000	26489	23253
Vejle —	32942	900	33842	30517
Aarhus —	55589	2430	58019	53695
Randers —	31358	2840	34198	32123
Aalborg —	33255	1560	34815	31072
Hjørring —	43453	1690	45143	36953
Thisted —	60010	13170	73180	70828
Viborg —	62827	3250	66077	62720
Ringkøbing —	68854	7290	76144	69369
Ribe —	29708	2580	32288	25212
Tilsammen...	672238	49980	722218	628688
Ialt By og Land...	1,282437	62680	1,345117	1,200569

Til det fornævnte Kommunitilskud af 1,200,569 Kr. maa lægges det Tilskud af 120,000 Kr., som Københavns Kommune havde bevilget til Understøttelsesforeningens kommunale Afdeling, der er Hjælpekasse for København.

Den nye Lov har lagt Hjælpekasse-Institutionen i en fastere Ramme end hidtil. Der er indført en vis Begrænsning af de Opgaver, som paahviler denne Forening af offentlig Forsorg uden Fattighjælps Virkning. Men indenfor det ved Loven anviste Omraade vil der som hidtil være fuld Frihed og Selvstyre for de kyn-dige og socialt interesserede Mænd og Kvinder, der har Sæde i Bestyrelser for Hjælpekasserne i Landets Kommuner. Den nye Lov har gentaget den hidtil gældende Hovedregel om, at Understøttelse af Hjælpekassen ydes efter Skøn i hvert enkelt Tilfælde. Det frie Skøn er saaledes opretholdt indenfor Lovens Rammer, og det tør forventes, at Institutionen vil vinde forøget Styrke gennem Begrænsningen, og at de fornødne Midler fremdeles vil blive stillet til Raadighed af Kommunerne, saaledes at Hjælpekasserne kan blive som en Forpost mod Fattigdommen, et Udenværk, der afværger Tilgang til det offentlige Fattigvæsen uden dog selv at blive en Afdeling af Fattigvæsenet.

II. Enkeloven.

Loven har i Folkemunde faaet Navn af »Enkeloven«; det er imidlertid ikke Enkerne, som her er Hovedpersoner; Mødrene understøttes kun for deres Børns Skyld, saaledes at barnløse Enker ikke omfattes af denne Lov. Loven slutter sig til de to Love af

27. Maj 1908 om Underholdsbidrag til Børn fødte udenfor Ægteskab, samt om Hustruers og ægte Børns Retsstilling, idet den udfylder det tomme Rum, der hidtil var i det offentliges Forsorg for Børn. Den nye Lovs Synspunkt er Samfundets Forpligtelse overfor de faderløse Børn. Der tillægges ikke Forsørgeren (Enken) nogen særlig Understøttelse til eget Underhold, men det erkendes, at Faderens Død i den ubemidlede Befolkning som Regel vil udsætte de efterladte Børn for en væsentlig Forringelse af deres Livsvilkaar til Skade for den fremtidige Slægt. Naar en Kvinde bliver Enke og pludselig stilles overfor Nødvendigheden af selv alene at forsørge sig og sine Børn, vil det oftest være umuligt for hende straks at opnaa et Erhverv, som tilnærmelsesvis kan erstatte Tabet af Mandens Arbejdsindtægt. Der indtræder da en uforskyldt, vedvarende Trangssituation, som indvirker skadeligt paa Børnenes naturlige Udvikling.

Loven er forbleven paa Forsørgelsesprincippets kendte og prøvede Grundlag. Et Forsøg paa for denne begrænsede Opgaves Vedkommende at gennemføre en Forsikring, der da maatte være tvangsmæssig, vilde for en Aarrække have udskudt den tiltrængte praktiske Forbedring af Livsvilkaarene for Børn af Enker. Hertil kommer som en formentlig afgørende Betragtning, at naar den allerede bestaaende Lovgivning — navnlig af Hensyn til Børnene — direkte har støttet baade den ugifte Barnemoder og den forladte, fraseparerede eller fraskilte Hustru, maa der erkendes at være et retfærdigt Krav paa, at Samfundet yder Enkers uforsørgede Børn en tilsvarende Bistand; den uforskyldte Nødstilstand maa afhjælpes ogsaa for denne hidtil til-

bageblevne Gruppe af Børn. Den nye Lov kan saaledes ikke betragtes som et nyt Skridt paa den offentlige Forsørgelses Omraade, men er efter sit Formaal kun en naturlig Anvendelse og Udvikling af Synspunkter, der allerede er godkendte i vor Lovgivning.

Indenfor Forsørgelsesprincippets Ramme har Loven dog imidlertid brudt en ny Bane ved at opgive det frie Skøn baade ved Spørgsmaalet om Trangens Tilstedeværelse og ved Udmaalingen af Understøttelsens Størrelse. Det frie Skøn er ellers det gældende paa den offentlige Forsørgelses Omraade; Fattigvæsenets, Alderdomsforsørgelsens og Hjælpekassernes Virksomhed er grundet derpaa, saaledes at »Enkeloven« i denne Henseende vil faa en Særstilling.¹⁾

Trængende anses den Enke for at være, hvis Formue ikke overstiger 4000 Kr. med et Tillæg af 500 Kr. for hvert Barn under 14 Aar, og hvis Indtægt ikke overstiger $\frac{2}{3}$ af det for Statsskat i vedkommende Kommune i Henhold til Lov af 8. Juni 1912 fritagne Beløb, dog med et Tillæg af 100 Kr. for hvert Barn under 14 Aar. Trangsgrænsen vil herefter, f. Eks. for en Enke med 2 Børn, være følgende Indtægt, som ikke maa overskrides:

København og Frederiksberg	733 Kr. 33 Øre
Købstæderne og Marstal.....	666 — 66 —
Landkommuner med bymæssig Bebyggelse	666 — 66 —
Andre Landkommuner.....	600 — 00 —

Undtagelsesvis, under særlige Omstændigheder, kan det dog ved Kommunalbestyrelsens Skøn afgøres,

¹⁾ Det Berg-Hørupske Lovforslag om Alderdomsforsørgelse indeholdt faste Takster for Understøttelserne.

om en saadan Enke skal anses for trængende, og i bekræftende Tilfælde, om hun skal have den fulde takstmæssige Understøttelse, eller om denne kan nedsættes til Halvdelen.

Understøttelsen ydes med:

100 Kr. aarlig, indtil Barnets fyldte 2det Aar					
80 Kr.	—	—	—	—	12te —
60 Kr.	—	—	—	—	14de —

Den saaledes lovbundne Ramme vil formentlig ikke lægge Hindring i Vejen for at virkeliggøre Lovens Formaal, og for Kommunalbestyrelserne, der skal besørge Lovens Administration, kan Arbejdets Byrde i væsentlig Grad lettes ved de faste Takster. I almindelig social Henseende vil det navnlig have Betydning, at den Indtægt, som en Enke kan forskaffe sig ved Arbejdsfortjeneste eller anden Selvhjælp — indenfor Indtægtsgrænsen — som Regel ikke vil medføre nogen Nedsættelse af hendes Adgang til Børnehjælp. Driften til Selvhjælp bliver saaledes ikke undergravet, saaledes som det undertiden kan ske ved Tildelingen af Alderdomsunderstøttelse til værdige trængende udenfor Fatigvæsenet. — Halvdelen af den ved Loven foranledigede Udgift skal udredes af Statskassen og Restbeløbet af vedkommende Enkes Opholdskommune, eventuelt mod sædvanlig Refusion fra Forsørgelseskommunen. Det er vanskeligt at forudse Lovens finansielle Virkning; ved Forarbejderne til Lovforslaget, der forudsatte Fordeling efter frit Skøn, er der regnet med et Antal af 6500 Børn af Enkemænd og 22900 Børn af Enker, ialt c. 30000 Børn som berettigede til Understøttelse. Enkemændenes Børn udgik imidlertid under Forhand-

lingerne paa Rigsdagen, og de vedtagne Trangsgrenser vil noget formindske Antallet af Børn, der kan henføres under Loven; det samlede Tal vil næppe overstige ca. 20000 Børn. Regnes der med et aarligt Gennemsnitsbidrag af 80 Kr. til hvert Barn, bliver den samlede Udgift ca. 1,600000 Kr. aarlig. Heraf skal Statskassen udrede Halvdelen eller c. 800000 Kr. aarlig, medens det tilsvarende Beløb vil falde Kommunerne til Byrde.

Den Kommunalbestyrelse, der modtager Begæring om Understøttelse, skal nøje undersøge det paagældende Hjems økonomiske Vilkaar til Bedømmelse af Trang og øvrige Forhold. Underholdsbidraget udbetales til vedkommende Enke enten kvartalsvis eller maanedsvis. Det er Kommunalbestyrelsens Opgave at føre Tilsyn med, at Underholdsbidraget anvendes paa forsvarlig Maade til Gavn for det paagældende Barn. Det kan bestemmes, at der for Bidragsbeløbet skal anskaffes Fødemidler eller Klæder til Barnet. Saafremt et af Kommunalbestyrelsen givet særligt eller almindeligt Paalæg om Bidragets Anvendelse ikke følges, underrettes Værgeraadet om Sagen.

Ved disse Regler (Lovens §§ 2 og 9) har man søgt — i Overensstemmelse med Lovens Grundsynspunkt — saa vidt muligt at sikre, at Understøttelsen virkelig kommer Børnene til Gode. Hvor det skønnes hensigtsmæssigt, kan private Foreninger medvirke ved den undersøgende og tilsynsførende Virksomhed (Lovens § 9). Herved har Lovgivningen givet direkte Anvisning paa et Samarbejde mellem offentlig Forsorg og privat Velgørenhed. Som bekendt er Understøttelse af Enker med Børn en Opgave, der flere Steder i

særlig Grad har beskæftiget det private Velgørenhedsværk, hvis Medarbejdere derfor ofte er i Besiddelse af Erfaring og Indsigt paa dette Omraade. Det er da af megen Interesse, at Loven her for første Gang udtrykkelig har fremhævet Nyttens af et organiseret Samarbejde mellem Velgørenheden og den offentlige Forsørgelse. De velgørende Foreninger, navnlig i København og de større Byer, raader over en Kreds af frivillige Medarbejdere, Mænd og Kvinder, hvis Arbejdskraft og Kendskab til de trængende kan bidrage væsentligt til en rigtig Fordeling af de offentlige Midler og en virksom Kontrol med deres rette Anvendelse. De Pengemidler, som den private Velgørenhed tilvejebringer, vil desuden kunne hjælpe i saadanne Trængselsfælde, som falder udenfor Lovens Grænser. Samarbejdet mellem den offentlige Forsorg og den private Velgørenhed er en Samfundssag af stor moralsk og økonomisk Betydning.

III. Arbejdsanvisning.

Ifølge den nye Lov herom kan der af Indenrigsministeren meddeles offentlig Anerkendelse til kommunale Arbejdsanvisningskontorer, som fyldestgør de herom foreskrevne Betingelser. Et saadant Kontor skal anviser Arbejde af enhver Art. Anvisningen udføres uden Vederlag. Kontorets Virksomhed skal fortsættes uafhængigt af indtrædende Arbejdsstandsninger, men naar der fra en faglig Organisation tilstilles Kontoret fyldestgørende Oplysning om, at der er indtruffet en Arbejdsstandsning, skal der gives de arbejdssøgende ved Kontoret Adgang til at gøre sig bekendt hermed enten

gennem Opslag i Kontorets Lokale eller paa anden Maade.

Ved disse Bestemmelser (Lovens §§ 1 og 6) er Grundreglerne for den offentlige Arbejdsanvisning fastslaaet. Det vanskelige Spørgsmaal om Institutionens Stilling til Strejke og Lock'out er herigennem — under Tilslutning fra Arbejdsgiveres og Arbejderes Centralorganisationer — løst paa en praktisk Maade, som skaber fuld Frihed for alle: for Arbejdsanvisningen, for de arbejdssøgende, men ogsaa for Organisationerne fra begge Sider til at gøre deres Indflydelse gældende overfor deres Medlemmer ganske som ellers.

De kommunale Kontorer kan oprettes af en Amtskommune, en Købstad eller en Sognekommune eller af flere af disse Kommuner i Forening, hvilket sidste vistnok vil blive mest anvendt. Det er forudsat, at det kommunale Arbejdsanvisningskontor i København vil blive den anerkendte Arbejdsanvisning for Hovedstaden, og i Forbindelse hermed skal dette Kontor virke som en Centralanvisning for hele Landet under Overledelse af en Statsembetsmand, Direktøren for Arbejdsanvisningen, der tillige paa Statens Vegne fører Tilsyn med samtlige anerkendte Arbejdsanvisningskontorer og drager Omsorg for, at det fornødne Samarbejde mellem disse finder Sted.

Et anerkendt Arbejdsanvisningskontor udenfor København skal ledes af en Bestyrelse paa mindst 7 Medlemmer, som vælges efter Forholdstalsvalgmaaden af vedkommende kommunale Raad og bestaar af en Formand og et lige stort Antal Arbejdsgivere og Arbejdere. — Til Formand maa ikke vælges nogen Person, der beskæftiger sig som Arbejdsgiver eller Arbej-

der eller er Leder af en Arbejdsgiver- eller Arbejderorganisation. Valget af Formand skal godkendes af Indenrigsministeren. — Loven har saaledes fulgt det paritetiske Princip, idet der ved Siden af den udenfor Parternes Kreds valgte Formand skal findes et lige stort Antal Arbejdsgivere og Arbejdere i hver Bestyrelse. Paa tilsvarende Maade sammensættes det Tilsynsraad, der fungerer som Bistand for Arbejdsanvisningsdirektøren ved Ledelsen af Centralanvisningskontorets Virksomhed; dette Raad, for hvilket Direktøren er Formand, bestaar af mindst 10 Medlemmer, deraf et lige stort Antal Arbejdsgivere og Arbejdere.

Som en selvfølgelig Forudsætning for en rationel Arbejdsanvisning bestemmer Loven, at et anerkendt Kontor er pligtigt til at samarbejde med Centralanvisningskontoret og med andre anerkendte Arbejdsanvisningskontorer. Der er ligeledes paabudt et systematisk Samarbejde med anerkendte Arbejdsløshedskasser, som har Sæde i eller Afdelinger i det Distrikt, for hvilket et anerkendt Arbejdsanvisningskontor er bestemt. Fra Kasserne skal der hver Uge tilstilles Arbejdsanvisningskontoret en Fortegnelse over samtlige indenfor Distriktet bosatte Medlemmer, som oppebærer Arbejdsløshedsunderstøttelse med Angivelse af de paagældendes Navn og Bopæl. Saa vidt muligt skal der tillige af Arbejdsløshedskasserne hver Uge tilstilles Arbejdsanvisningskontoret en tilsvarende Fortegnelse over arbejdsløse Medlemmer, som ikke oppebærer Arbejdsløshedsunderstøttelse. I Tilfælde af, at der af en Arbejdsløshedskasses Bestyrelse anvises Arbejde til et af de paa Fortegnelsen opførte Medlemmer, skal der gives Arbejdsanvisningskontoret Meddelelse herom. Ved An-

visning til ledige Pladser skal Arbejdsanvisningskontoret, naar der findes flere lige kvalificerede arbejdssøgende, fortrinsvis anwise Plads til Medlemmer af anerkendte Arbejdsløshedskasser.

Det er ikke let at forudsige, hvilken Betydning den offentlige Arbejdsanvisning vil faa for Arbejdsforholdenes Udvikling. For de egentlige Håndværks- og Industrifags Vedkommende har Fagorganisationerne allerede i vidt Omfang taget denne Opgave op, saaledes at i hvert Fald disse Arbejderes Trang til en ordnet og systematisk Arbejdsanvisning maaske herved i det væsentlige er fyldestgjort. Imidlertid er der dog Grund til at tro, at baade Arbejdsgivere og Arbejdere med sædvanlig Opportunisme efterhaanden vil nærme sig til den i faglig Strid saa strængt neutrale Institution, der ved den nye Lov gratis er stillet til det arbejdende Samfunds Raadighed. Særlig Betydning vil den offentlige Arbejdsanvisning muligvis faa med Hensyn til Fordeling af Arbejdskraften mellem Land og By, idet der ikke paa dette Omraade skal tages nogen Konkurrence op med allerede bestaaende Organisationer. Og det er i saa Henseende et heldigt Tidspunkt, i hvilket den nye Institution træder ud i Livet, idet de gunstige Konjunkturer for Landbruget muliggør en Arbejdsløn, som i Forbindelse med Landlivets øvrige Goder kan virke tiltrækkende paa Byernes Overskud af overflødig Arbejdskraft, saaledes at en naturlig Tilbagevandring til Landet derigennem kan fremmes. Allerede i indeværende Sommer forlyder det fra forskellige Egne, at danske Arbejdere har vist sig villige til i Akkord og med god Arbejdsfortjeneste at overtage navnlig Udyndingen af Sukkerroer, saaledes at man har kunnet

undgaa at søge den polske Arbejdskraft, som det iøvrigt ogsaa, paa Grund af stigende Efterspørgsel fra andre Lande, bliver stedse mere vanskeligt at drage hertil i tilstrækkeligt Antal. De udenlandske Arbejders Anvendelse er desuden saa besværlig og bekostelig, at Landbrugets Arbejdsgivere gjerne strækker sig saa vidt som muligt overfor danske Arbejdere, naar disse vil overtage Akkorderne. Den nye Arbejdsanvisning vil som Mellemlid mellem det industrialiserede Landbrug og Byernes Arbejderoverskud have en nærliggende Opgave, der straks kan tages op med Udsigt til et for begge Parter nyttigt Resultat. Forhaabentlig vil de kommunale Raad — navnlig Byraad og Amdsraad — med Forstaaelse og Interesse tage fat paa denne nye sociale Opgave, der kun vil paadrage Kommunerne en ringe Udgift, medens betydelige moralske og økonomiske Værdier herigennem kan indvindes for Befolkningen.

IV. Fabrikloven.

Det største Fremskridt i den nye Fabriklov af 29. April 1913 er vistnok det ubetingede Forbud mod skolepligtige Børns Anvendelse til Arbejde i Fabrikvirksomheder. — Ved Fabrikloven af 1901 var man naaet til at sætte Aldersgrænsen for Børns Beskyttelse til det fyldte 12te Aar, men den nye Lov har gjort Skridtet fuldt ud uden Forbehold eller Indskrænkning. Det ledende Synspunkt har været Hensynet til Skolens for den enkelte og Samfundet lige betydningsfulde Gerning. Lovgivningsmagten har nu godkendt den af Skolens Talsmænd saa ofte med indtrængende Sag-

kundskab fremførte Betragtning, at Staten, som bringer saa store Ofre for Skolens bedst mulige Udvikling, vil modarbejde sig selv ved at udlevere Skolebørn til Fabrikarbejdet, der hæmmer deres legemlige Udvikling og ved sin Ensformighed medfører en aandelig Sløvhed og Slappelse, som gør Børnene uskikkede til med Udbytte at deltage i Undervisningen. Fra anden Side blev det gjort gældende, at den ordnede og regelbundne Beskæftigelse i Fritiden for Børnenes moralske Tilstand er et Gode, og at de større Børns Arbejdsindtægt er en uundværlig Støtte for mange fattige Hjem, men Loven har uden Hensyn hertil føjet sig efter det stærke og enstemmige Krav fra de skoleinteresseredes Kreds. En væsentlig Fremgang i Slægtens aandelige og legemlige Sundhed kan herved ventes indvunden.

Børnearbejdets økonomiske Betydning som Produktionsfaktor er for Industriens Vedkommende jævnt aftagende og i Nutiden allerede temmelig ringe. Ved Forarbejderne til Fabrikloven af 1901 maatte det ifølge Haandværks- og Industritællingen af Maj 1897 antages, at et Lovforbud mod Børns Anvendelse til industrielt Arbejde vilde omfatte ca. 4000 Børn. I Juni 1908 blev der angaaende Børnearbejdet foretaget en statistisk Undersøgelse, som omfattede ialt 370440 skolesøgende Børn, fordelt over hele Landet.¹⁾ Antallet af de i Værksteder og Fabrikker beskæftigede Børn blev herefter opgjort saaledes:

	Hoved- staden	Provins- byerne	Landdistrik- terne	Ile Landet
Antal Dreng	691	979	469	2139
— Piger..	366	228	202	796
Ialt...	1057	1207	671	2937

¹⁾ Statistiske Meddelelser, 4. Række, 35. Bind. 1. Hefte.

Børnearbejdernes Antal er saaledes i Tiaaret fra 1897 til 1908 formindsket med ca. 25 %. — I Cigar- og Tobaksfabrikker beskæftigedes ifølge Industritællingen af 1897 ialt 1942 Børn under 14 Aar, men ved Tællingen af 1906 var dette Antal sunket til 888, hvilket imidlertid bl. a. skyldes Fabrikloven af 1901, der sætter Aldersbetingelsen for Børns Beskæftigelse i Fabrik eller Værksted op fra 10 til 12 Aar.

Den norske Fabriklov af 10. September 1909 bestemmer (§ 21), at Børn — hvorved forstaas Personer, som ikke har fyldt 14 Aar samt Personer over den Alder, som fremdeles er undervisningspligtige ifølge Folkeskoleloven — ikke maa anvendes til Arbejde i de Fabrikloven undergivne Virksomheder. Dog kan Børn over 12 Aar med Tilsynets Tilladelse anvendes indtil 5 Timer daglig til saadanne lettere Arbejder, som ikke skader deres Sundhed eller hæmmer deres legemlige Tilstand, naar Lægeattest skaffes for, at deres Helbredstilstand ikke gør dem uskikket til det Arbejde, hvortil de bestemmes. — Det ses saaledes, at man i Norge er gaaet noget paa Akkord, medens Skolens Krav om Beskyttelse nu i Danmark for Industriens Vedkommende fuldt ud er opfyldt. Kun i Landbruget er det tilladt at benytte Børn over 10 Aar til Arbejde ved Landbrugsmaskiner, men det kræves da, saafremt Barnet ikke er over 12 Aar, at en af Forældrene ska føre umiddelbart og stadigt Tilsyn. Dog er det tilladt uden Forældrenes Tilsyn at benytte Børn over 10 Aar til at køre i en Hestegang.

— Et andet Spørgsmaal, som længe har været fremme i den offentlige Diskussion, er ved den nye danske Fabriklov bleven bragt til rationel Løsning.

Det er den lovmæssige Indskrænkning af Arbejdstiden for voksne Arbejdere, som dansk Lovgivning nu har taget Standpunkt til ud fra den Betragtning, at naar et Arbejde efter sagkyndig Prøvelse skønnes at medføre særlig Fare for de beskæftigede Arbejders Sundhed, maa det offentlige anses beføjet til at sætte en Grænse for det Antal Timer i hvert Døgn, i hvilke Arbejdere over 18 Aar maa udføre saadant Arbejde (Lovens § 24). — Denne Sag har en lang parlamentarisk Forhistorie i den danske Rigsdag. Allerede i Samlingerne 1890—91 og 1891—92 blev der i Landstinget indbragt et privat Lovforslag om Arbejdstid. I Folketinget blev Forslaget første Gang indbragt i Samlingen 1895—96 og forelagdes derefter i hver af de følgende Samlinger indtil Samlingen 1901—02 samt paany i Samlingerne 1903—04 og 1904—05. I sidstnævnte Samling blev det af et Folketingsudvalg udtalt, at der erkendes at være Omraader, hvor det kunde være betimeligt at lovgive om Arbejdstid, f. Eks. overfor sundhedsfarlige Arbejder. Da Lovforslaget i Samlingen 1905—06 paany blev indbragt, fandt der i Folketinget en indgaaende, principiel og praktisk Drøftelse Sted; i den af vedkommende Udvalg afgivne Beretning fremhæves, at Folketinget har erklæret sig villigt til at fastsætte Regler for Arbejdstid i sundhedsfarlige Erhverv, og der udtales Ønske om nærmere Oplysning angaaende forskellige Arbejdsforhold som Grundlag for videre Overvejelser. Herefter blev der — med de anerkendte Sygekasser som Mellemed — foranstaltet en større statistisk Undersøgelse af Sundhedstilstanden hos Arbejderne i forskellige under Arbejds- og Fabriktilsynet hørende Erhverv. Undersøgel-

sen omfattede i Overensstemmelse med de herom paa Rigsdagen førte Forhandlinger navnlig Arbejderne i Virksomheder med kontinuerlig Drift (derunder bl. a. Sukker-, Papir-, Sprit- og Lervareindustrien) saa vel som i Virksomheder, hvor Arbejdet efter de af Fabriktilsynet indvundne Erfaringer maatte formodes at være sundhedsskadeligt.¹⁾ Det saaledes tilvejebragte Materiale blev med Forarbejderne til Fabrikloven forelagt Lovgivningsmagten, der ved den nye Fabriklovs § 24 har godkendt Princippet om legal Indskrænkning af Arbejdstiden i sundhedsfarlige Erhverv. At Arbejdet sker i kontinuerlig Drift, er ikke afgørende eller tilstrækkeligt; kun saafremt Virksomheden efter Arbejdets egen Beskaffenhed i sig selv skønnes helt eller delvis at medføre særlig Fare for de beskæftigede Arbejders Sundhed, kan Arbejdstiden paabydes nedsat.

Ved den saaledes gennemførte Lovbestemmelse er der indenfor Arbejderklassens Bestræbelser for en Forkortelse af Arbejdstiden udskilt et begrænset Omraade, paa hvilket der — uden Hensyn til den teoretiske Normalarbejdsdag — af Staten i den almene Sundheds Interesse vil blive grebet ind og søgt fastsat netop den Arbejdstid (under eller over 8 Timer), som Arbejderne i den enkelte Art af Virksomheder vil kunne bære uden Skade paa Helbred.

Ved den statistiske Undersøgelse er der beregnet et Maal for den normale Sygelighed, hvilket finder Udtryk i omstaaende Tabel. Her angives for alle de mandlige Sygekassemedlemmer, som Undersøgelsen har omfattet, det gennemsnitlige Antal Sygedage pr.

¹⁾ Jfr. Statistiske Meddelelser, 4. Række, 34. Bind, 4. Hæfte.

Medlem, Antallet af Sygdomstilfælde for hver 100 Medlemmer og Sygdommens gennemsnitlige Varighed:

	Antal mandlige Sygekassemedlem- mer, om hvilke Op- lysninger foreligger:	Antal Sygdoms- tilfælde for hver 100 Medlemmer:	Antal Sygedage pr. Medlem:	Sygdommens gennemsnitlige Varighed, Dage:
Under 20 Aar....	4065	30	5,7	19,1
20—30 —	12413	29	5,8	19,9
30—40 —	15398	32	6,5	20,5
40—60 —	18008	37	9,1	24,5
60 Aar og derover	3493	49	14,2	29,1
I alt...	53377	34	7,6	22,6

Til Sammenligning anføres følgende Sammenstilling af forskellige i Fabriklovens Forarbejder optagne Oplysninger om Sundhedstilstanden hos Arbejdere (Sygekassemedlemmer) i enkelte Erhverv, der kunde formodes at være sundhedsfarlige:

	Antal Arbejdere, om hvilke Op- lysninger haves:	Antal Sygdoms- tilfælde for hver 100 Arbejdere:	Antal Sygedage pr. Arbejder:	Sygdommens gennemsnitlige Varighed, Dage:
Cementfabrikker	614	50	12,4	25,0
Sukkerraffinaderier	106	65	10,4	15,0
Svovlsyre- og Gødnings- fabrikker.....	90	94	17,9	19,1
Glasværker	71	33	5,0	15,0
Gasværker	402	67	12,6	18,9
Papirfabrikker.....	257	60	9,0	14,9

Det fremgaar ved Sammenligning af disse Tal med de i foranstaaende Tabel for ca. 53000 Sygekassemedlemmer udregnede, at Cementarbejdernes Sygelig-

hed er adskilligt større end normalt. Af de mandlige Sygekassemedlemmer var i Gennemsnit hver tredje syg i Løbet af vedkommende Aar, men af Cementindustriens Arbejdere hver anden, og det gennemsnitlige Antal Sygedage pr. Arbejder er 12,4 Dage i Aaret mod 7,6 for samtlige mandlige Sygekassemedlemmer. Tillige er Sygedagenes gennemsnitlige Varighed for disse Arbejdere noget længere end normalt (25,0 mod 22,6 Dage). — Ogsaa ved Sukkerraffinaderierne er Sygeligheden større end den sædvanlige (65 Tilfælde pr. 100 Arbejdere mod 34 og 10,4 Sygedage pr. Arbejder mod 7,6); derimod er Sygdommenes gennemsnitlige Varighed kun 15,9 Dage, altsaa mindre end den normale (22,6 Dage). — For Svovlsyre- og Gødningfabrikkernes Vedkommende er den konstaterede Sygelighed meget større end den normale, idet næsten alle de paagældende Arbejdere (94 %) var syge i Løbet af et Aar og Antallet af Sygedage pr. Arbejder var 17,9 Dage eller over dobbelt saa stort som det normale Antal Sygedage. Sygdommenes gennemsnitlige Varighed var 19,1 Dage eller lidt mindre end Gennemsnittet. Disse Resultater meddeles dog med det Forbehold, som følger af, at de er frengaaede af ret smaa Tal. Det samme gælder Glasværkerne, for hvilke der kun foreligger Oplysninger om 71 Arbejdere, af hvilke henimod en Trediedel var syge i Løbet af Aaret, medens Antallet af Sygedage pr. Arbejder var knap 5 og Sygdommenes gennemsnitlige Varighed 15 Dage, altsaa i det hele mindre end normalt. — For Gasværksarbejderne er den opgjorte Sygelighed derimod betydelig større end den normale. Antallet af Sygdomstilfælde er i Gennemsnit for Gasværksarbejderne dobbelt saa stort som

for samtlige Sygekassemedlemmer, og Antallet af Sygedage pr. Medlem er 68 % større end det normale; Sygdommenes gennemsnitlige Varighed er mindre end normalt. — Ved Papirfabrikkerne er Sygeligheden større end den normale, idet der for hver 100 Arbejdere falder 60 Sygdomstilfælde i et Aar (mod 34 for alle mandlige Sygekassemedlemmer), og det gennemsnitlige Antal Sygedage pr. Arbejder er 9 Dage (mod 7,6 Dage normalt). Deles Papirarbejderne i Aldersgrupper, synes det, som om den høje Sygelighed overvejende falder paa de yngre Aldersklasser.

Ved den nu lovhjemlede Indskrænkning af Arbejdstiden i særlig sundhedsfarlige Erhverv er det forudsat, at der, forinden Bestemmelse herom træffes af Indenrigsministeren, skal foreligge en sagkyndig Prøvelse, dels gennem forudgaaende Indstilling fra Arbejdsraadet, dels ved Erklæringer fra de bestaaende Centralorganisationer af Arbejdsgivere og Arbejdere (Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening og de samvirkende Fagforbund). Afgørelsen bliver saaledes at træffe paa ganske upartisk, praktisk og sagligt Grundlag. Til Lønforhold kan der formentlig ikke tages noget Hensyn; Lovens Paabud er ikke noget Vaaben i Lønkampen og har overhovedet ikke andet Formaal end et rent sundhedsmæssigt. —

Den nye Fabriklov har inddraget Hjemmearbejdet under Lovens Omraade (Lovens § 30). For Arbejdere, som beskæftiges i deres Hjem, kan der af Indenrigsministeren efter Arbejdsraadets Indstilling udfærdiges særlige for Hjemmene afpassede regulativmæssige Forskrifter vedrørende de Forhold, under hvilke Arbejdet foregaar i Rum, der benyttes til Arbejdssted

foruden at tjene til Bolig. Naar det findes, at visse Arter af erhvervsmæssigt Arbejde er særlig skadelige for Sundheden eller forbundne med Fare for Liv eller Lemmer, kan det endvidere helt forbydes, at saadant Arbejde foretages i Arbejdernes Hjem. — Herved har den danske Fabriklovgivning forladt sit historiske Udgangspunkt, der her som andetsteds har været Fabrikarbejdet; efter sit Princip og ifølge de paagældende Lovbud har den lovmæssige Arbejderbeskyttelse hidtil været begrænset til kun at omfatte de i Værksteder og Fabrikker beskæftigede Arbejdere. Derimod var Hjemmearbejdet, som udføres i Arbejdernes Bolig for fremmed Regning af ham selv alene eller med Bistand af Hustru og Børn, uberørt af Fabriklovgivningens Goder.

Det er imidlertid i Nutiden erkendt, at en Fabriklovgivning uden Regulering af Hjemmearbejdet staar i Fare for at blive omgaaet. I de dertil egnede Industrier aabnes der herved en Adgang til at lade Hjemmearbejdet helt eller delvis træde i Fabrikarbejdets Sted, hvorved Driftsherren opnaar den Fordel helt at undgaa de lovmæssige Indskrænkninger i Arbejdskraftens Udnyttelse og de bekostelige Sundheds- og Bygningsforanstaltninger, som kræves gennemførte for Fabrikkerne. Fabrikken kan ligefrem nedlægges, og Arbejdet fordeles til de Steder, hvor ingen Indskrænkning og ingen Ansvarlighed er gældende, nemlig til de enkelte Arbejderes Hjem.

Dette Hensyn, at Hjemmearbejdet delvis kan undergrave Fabrikloven, mødes med Arbejdsgivernes naturlige Ønske om overfor Fabriklovgivningen alle at stilles lige, uanset den mere tilfældige Driftsform. I

Henseende til de stedlige Forhold, under hvilke det industrielle Hjemmearbejde foregaar, kommer der desuden et andet vigtigt Hensyn frem, nemlig Beskyttelse for Forbrugerne. Naar Nærings- og Nydelsesmidler forfærdiges i usunde og urenlige Hjem, i Rum, hvor der baade arbejdes, soves og spises, kan det næppe undgaas, at de bliver urenligt behandlede, og undertiden endog inficerede med Smitstof, som kan overføres til Kunderne. Det købende Publikum har Krav paa at værnes mod saadanne urene og muligvis ligefrem sundhedsfarlige Produkter. Saaledes kan f. Eks. Forfærdigelsen af Cigarer og Cigaretter eller Konfektionsindustrien i Hjemmene medføre Fare for Kunderne, naar der er smitsom Sygdom i Arbejderens Hjem.

Ud fra disse Synspunkter har Lovgivningsmagten ved den nye Fabriklovs § 30 draget det industrielle Hjemmearbejde, o: erhvervsmæssigt Haandværks- og Industriarbejde, der helt eller delvis udføres i Arbejderens eget Hjem for fremmed Regning, ind under Lovens Omraade.

Antallet af direkte beskæftigede Hjemmearbejdere i Danmarks Industri blev ifølge Industritællingen af 12. Juni 1906 opgjort til 15100, hvilket Tal dog antages at være noget for lavt, idet Tællingen fandt Sted udenfor Konfektionsindustriens Arbejdssæson; det virkelige Tal er formentlig ca. 17000 Hjemmearbejdere, hvilket udgør noget over 8 % af samtlige industrielle Arbejdere. I København udgjorde Hjemmearbejderne (og disses Hjælpere) 14 % af samtlige Arbejdere, i Provinsbyerne 5 % og i Landdistrikterne 1½ %. Hjemmearbejdet har navnlig Betydning i Tekstilindustrien og i Beklædningsindustrien, hvor ca. en Trediedel af

samtligte Arbejdere beskæftiges i Arbejderens eget Hjem. Fordelingen indenfor de forskellige Faggrupper vil iøvrigt fremgaa af følgende Oversigt:

	Antal Hjemme- industri- elle:	i % af samtligte Arbej- dere:
I. Næringsmiddelindustri	928	2,8
II. Tekstilindustri	2674	18,7
III. Beklædningsindustri m. v.	10334	32,7
IV. Jordarbejder, Bygnings- og Møbel- industri	265	0,5
V. Træindustri m. v.	105	1,4
VI. Læderindustri	7	0,8
VII. Sten-, Ler- og Glasindustri	8	0,1
VIII. Metalindustri m. v.	524	1,5
IX. Teknisk-kemisk Industri	180	2,5
X. Papirindustri	47	2,1
XI. Litterær-kunstnerisk Industri	28	0,4
Grupperne I—XI...	15100	7,8

Regeringsforslaget indeholdt ikke Hjemmel til regulativmæssige Forskrifter for Hjemmene; Bestemmelsen herom i Lovens § 30 er indsat af Landstinget, iøvrigt i væsentlig Overensstemmelse med det af Arbejdsraadet udarbejdede Lovudkast. Derimod indeholdt Regeringens Lovforslag et andet Forslag, der udgik under Rigsdagsbehandlingen, nemlig om, at det for Virksomheder, der beskæftiger Hjemmearbejdere, kunde paabydes, at der ved Opslag eller paa anden Maade blev meddelt Arbejderne Oplysning om de forskellige for Hjemmearbejdet gældende Lønsatser (Forslagets § 31). Formaalet hermed var at modvirke visse Misbrug, der erfaringsmæssig kan finde Sted som Følge af, at de i Hjemmet beskæftigede Arbejdere ikke i samme Grad som Fabrik- og Værkstedsarbejdere har

let Adgang til selvstændig at komme til sikker Kundskab om den i Virksomheden gældende Arbejdsløn. Hjemmearbejdernes Forbindelse med deres Arbejdsgiver bestaar i Reglen kun deri, at de enkeltvis af og til giver Møde for at faa Materiale udleveret eller aflevere det færdige Arbejde. Hjemmearbejderen er derfor udsat for økonomisk at udbyttes gennem Mellemmand, der lægger Beslag paa en Del af det Arbejdsvederlag, som Hjemmearbejderen vilde opnaa ved at træde i direkte Forbindelse med Arbejdsgiveren (»Udsvedningssystemet«). — Det maa beklages, at den nævnte Bestemmelse om Publikation af Arbejdslønnen maatte opgives, væsentlig af systematiske Grunde, idet der blev gjort gældende, at Regler om Arbejdsløn ikke hører hjemme i en Fabriklov, hvis rette Omraade alene er Arbejderbeskyttelse i hygiejnisk og teknisk Henseende. Rigtigheden heraf maa erkendes, men det havde formentlig været forsvarligt paa dette enkelte Punkt at bryde Lovens Ramme, thi Hjemmearbejderne er paa Grund af deres isolerede Stilling vanskeligt i Stand til at værne sig mod økonomisk Udbytning. Det er bekendt, at der navnlig ved den af Kvinder udøvede Syning i Hjemmet ofte er et betydeligt Misforhold mellem den ringe Løn, som Arbejdersken trods al Flid kan opnaa, og de høje Butikspriser, der af Kunderne maa betales for de paagældende Varer. Her havde været Grund til at følge Lovforslaget, saaledes at der gennem Opslag om Arbejdslønnen blev ydet Hjemmearbejderen en beskeden Støtte til dog i det mindste at sikre sig selv sit fulde Arbejdsudbytte.

Ogsaa en anden i social Henseende betydningsfuld Bestemmelse i Regeringsforslaget maa opføres paa

Forslagets Tabsliste, nemlig Forbudet mod Kvinders Anvendelse til Natarbejde (fra Kl. 10 Aften til Kl. 5 Morgen) i Forbindelse med Indførelse af en samlet Hviletid af mindst 11 Timer i Døgnet for kvindelige Arbejdere. Det lykkedes Kvindesagens Organisationer at føre deres Krav om Kvindens Ligestilling sejrrigt igennem, saaledes at en samfundsgavnlig Beskyttelse for de arbejdende Kvinder blev ofret for det principielle Synspunkt. Sagen har iøvrigt ikke for Tiden særlig stor Interesse i Danmark, hvor kun 3—400 kvindelige Arbejdere beskæftiges om Natten i Fabrikker, men netop derfor havde Øjeblikket nu været inde til ved Tilslutning til den herom i de fleste Kulturlande gældende Lovgivning at forebygge en fremtidig Udnyttelse af kvindelige Fabrikarbejdere til Skade for Slægten. Gennem passende Overgangsbestemmelser og Dispensationsadgang kunde Løntab for de nu om Natten arbejdende Kvinder i det væsentlige være undgaaet, men de nøgterne praktiske Overvejelser i saa Henseende maatte vige for Kvindesagens Principper.

Paa et andet Punkt er derimod opnaaet en udvidet Beskyttelse for kvindelige Arbejdere, idet den nye Fabriklovs § 29 bestemmer, at der i Virksomheder, hvor 25 Kvinder eller derover er beskæftigede, skal være et særligt, i den kolde Aarstid opvarmet Lokale, hvor arbejdende Mødre kan give Die. — Med Hensyn til Udbetalingen af den offentlige Hjælp, som uden Fattighjælps Virkning kan ydes trængende Kvinder i det Tidsrum af 4 Uger, i hvilket Fabrikarbejde er dem forbudt, har Lovens § 29 indført noget nyt, nemlig at Udbetalingen efter Kommunalbestyrelsens Bestemmelse og under dens Kontrol i København

kan ske gennem en Sygekasse eller en velgørende Forening og udenfor København skal foretages gennem Hjelpekassen. Saaledes undgaar man at maatte henvise de paagældende Kvinder til Fattigvæsenets Kontorer, hvis Mellemkomst har medført, at Barselhjælpen hidtil kun i forholdsvis ringe Omfang er bleven benyttet af de arbejdende Kvinder.

Den nye Fabriklov har kodificeret den Industrien vedrørende Arbejderbeskyttelse, idet Loven i sig har optaget de hidtil gældende Bestemmelser om Forebyggelse af Ulykkestilfælde ved Brug af Maskiner og om Arbejdshvile paa Søn- og Helligdage. Fra Loven af 23. Maj 1873 om Børns og unge Menneskers Arbejde i Fabrikker til Fabrikloven af 11. April 1901, som grundlagde en moderne Arbejderbeskyttelse i Danmark, var Fremskridtet meget stort og afgørende for den fremtidige Udvikling. Den nye Fabriklov af 1913 har bygget videre paa det foreliggende gode Grundlag; væsentlige Udvidelser af Beskyttelsesreglerne er opnaaet, og det tør forventes, at den nye Lov i kyndige og forstaaende Tilsynsmyndigheders Haand vil være et nyttigt Værn for de ca. 100000 Mænd og Kvinder, der hver Arbejdsdag samles i danske Fabrikker og Værksteder under Fabriktilsyn.